

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและแนวทางแก้ไขครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในเรื่องต่อไปนี้เป็น (1) การปฏิรูปการศึกษา (2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (3) โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (4) หลักการและทฤษฎี (5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แสดงเจตนารมณ์ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยเกี่ยวกับการศึกษาว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ” “การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง” อีกทั้งบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ซึ่งเป็นส่วนผลักดันให้เกิดกฎหมายการศึกษาฉบับแรกขึ้น คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 ประกอบด้วย 9 หมวด

หมวดที่ 1 บททั่วไป กล่าวถึง ความมุ่งหมายและหลักการที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลัก เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา กล่าวถึง การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ที่รัฐพึงจัดให้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษา

หมวดที่ 3 ระบบการศึกษา กล่าวถึง ระบบและรูปแบบของการจัดการศึกษา ซึ่งกำหนดไว้ สามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา กล่าวถึง การจัดการศึกษายึดหลักทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ สถานศึกษาต้องจัดการประเมินผู้เรียน และมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ทั้งนี้ต้องร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น จัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน พัฒนากระบวนการเรียน การสอน

หมวดที่ 5 การบริหารและการจัดการศึกษา กล่าวถึง อำนาจหน้าที่ กำกับ ดูแล โดยให้กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่ กำกับ ดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ประกอบ ด้วยองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภา หรือรูปคณะกรรมการ จำนวนสี่องค์กร ได้แก่ สภา การศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา และกำหนดองค์ประกอบอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กร รวมทั้งการบริหารและการจัด การศึกษา โดยกำหนดให้การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึง ถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร และความเหมาะสมด้านอื่น ๆ และให้แต่ละเขตพื้นที่ การศึกษามีคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่ในการกำกับ ดูแลสถานศึกษา รวมทั้งพิจารณาจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิก สถานศึกษา ประเมิน ส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษา เอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและ สถาบันสังคมอื่น ที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา พร้อมทั้งกำหนดให้ กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านการบริหารวิชาการ การ บริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง รวมทั้งให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษาระดับ อุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาและสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา

นอกจากนี้ ได้กำหนดเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและ ความต้องการภายในท้องถิ่น และการบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน ที่ให้อิสระในการจัด การศึกษาได้ทุกระดับ ทุกประเภทการศึกษา โดยมีภารกิจกับ ติดตาม การประเมินคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาจากรัฐ

หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กล่าวถึง ระบบประกันคุณภาพ การศึกษา ประกอบด้วย ระบบประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอก โดยให้ หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการ ประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อ

สาธารณสุข เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

หมวดที่ 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา กล่าวถึง การให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่นทั้งของรัฐและเอกชน ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์แก่อีกผู้อื่น โดยหน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา กล่าวถึง การระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน โดยรัฐต้องจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษา ในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไป จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมในรูปแบบต่าง ๆ จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็น รวมทั้งให้มีระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับหลักการศึกษานโยบายการจัดการศึกษา และคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

หมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา กล่าวถึง รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำ และโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปอื่น เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และต้องพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นกฎหมายที่แสดงเจตนารมณ์อย่างชัดเจนที่จะให้ปวงชนชาวไทยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเป็นแรงผลักดันให้รัฐต้องจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับปวงชนชาวไทยอย่างทั่วถึง เท่าเทียมต่อเนื่อง และหลายคุณลักษณะ สอดคล้องกับสภาพความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของทั้งผู้เรียน ผู้ผลิต และผู้ใช้ จึงถือได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมาย “ปฏิรูปการศึกษา” จัดแนวความคิดศึกษา การบริหาร และการจัดการศึกษาที่เป็นมิติใหม่มากมายหลายประการ เช่น

- การจัดให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่ต้องทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
- การจัดการศึกษาที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ
- การจัดการศึกษา โดยให้มีส่วนร่วมจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน สถานประกอบการ และสถาบันสังคม
- การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นกลไกในการบริหารและจัดการศึกษา

